

Det nya psalmboksförslaget.

Det nya psalmboksförslagets mest karakteristiska egenskap torde vara dess utpräglade dubbelnatur. Å ena sidan visas den gamla psalmskatten, representerad av den Wallinska psalmboken, den mest rörande pietet, på vilken kan tillämpas ordet *major e longinquo reverentia*, ty i de äldre psalmerna har denna pietet gått så långt att man bibehållit former som *ho, tackar* o. d. Å andra sidan har med avseende på det nya materialet, i den vällovliga avsikten att gå tiden till mötes, tillämpats en frihet som knappast skyr någonting — varken diktatorer (F. 455:2) eller soldater (F. 315:1), varken verkstäder och fabriker, hjul och remmar (F. 484:2) eller idrottslekar, spjut, arena, (idrotts-)lag, kämpalek (F. 386), icke ens ett uttryck som »att leva livet till hälften på slarv» (F. 280:1). Den välmenta avsikten kan visserligen ingen betvivla. Men som ett spöke står vid sidan av alla sådana försök den tyvärr ofrånkomliga sanningen att avståndet som skiljer det sublima från det löjliga blott är ett tuppfjät. Och det synes vara omöjligt att för sig fördölja att detta avstånd överskridits åtminstone i det sista här ovan anförda exemplet.

Bokens förra del, som handlar om *Guds majestät och härlighet* samt *Kyrkans högtider*, visar avgjort det konservativa ansiktet. Det moderna och aktuella kommer av naturliga skäl mest till synes i avdelningarne om *Det kristna livet*, *Det kristna samhället* samt *Unga och gamla*. Detta gör att om man börjar studiet av förslaget från början och går i ordning, blir det första intrycket onekligen mycket starkt. Under det att man i de första 150 psalmerna i W. (= den Wallinska psalmboken med eller utan tillägget *Nya Psalmer*) gärna skulle se ungefär fjärdedelen försvinna, äro de psalmer som man bland motsvarande nummer i F. (= det nya förslaget) skulle önska utgå blott ett litet fåtal. Huvudintrycket av F:s senare del är däremot avgjort svagare. Här tyckes det snarast som om man ofta ersatt obrukliga och obrukbara psalmer med andra som redan från början genom sin obetydlighet äro dömda att offras på glömskans altare.

F:s mest sympatiska sida är utan tvivel dess inställning till W. Det är en verklig njutning att slippa irriteras av all den småaktiga skolmästarvisdom som satte sin prägel på den s. k. Kyrkomötets psalmbok och därmed även på det Eklundska förslaget och som vid läsningen av snart sagt varenda en av de gamla psalmerna väckte förargelsen till liv. I de Wallinska psalmerna ha här över huvud taget icke gjorts mera än ett 60-tal ändringar, av vilka drygt hälften på grund av språkliga skäl och återstoden av sakliga. De flesta av dessa ändringar torde få anses

Förslag till Psalmbok för svenska kyrkan avgivit av inom Ecklesiadepartementet tillkallade sakkunniga. 1936. 58 + 318 sid. Diakonistyrelsens Förlag. Hft 5:75, inb. 7:50.*

väl motiverade och väl utförda. En eller annan är kanske även här av det onödiga slaget (t. ex. F. 225:4: *Ty detta aktar hon* i stället för W. 325:4: *Ty si, det håller hon*, eller 84:1, där uttrycket *Alla bäckar Belial* utbyttts, vilket är ägnat att förvåna då *Belial* förekommer i en nyinförd psalm, 187:5), men dessa äro dock så få att det vore småaktigt att hänga upp sig på dem. Det är då vida roligare att få framhålla några förtjänstfulla ändringar, stundom åstadkomna genom en återgång till ordalydelsen i 1695 års psalmbok (= G.). En sådan är utbytet av det olyckliga slutet på Credopsalmens sista vers: *Ett evigt liv skall bliva då / den lön som tro och kärlek få* mot G:s: *Ett evigt liv skall komma då / Gud låter oss sin glädje få*. Ännu bättre vore möjligen att i anslutning till ett par tidigare 1600-talstryck låta slutraden få böneform:

Ett evigt liv skall komma då.
Gud låte oss sin glädje få.

Verkligt tacksam blir man ock för F. 345:5:

Se liljorna, vilka upprinna
på marken vid sommarens fläkt:
de intet arbeta och spinna;
så härlig är dock deras dräkt,
att Salomo, fast han var mäktig,
ej var i sin klädnad så präktig
som någon av liljornas släkt.

Till dessa lyckade omarbetningar torde ock böra räknas den i anslutning till Spegels originaltext gjorda förändringen av W. 460 (F. 386), även om man här saknar åtskilliga förträffliga och kärvordna rader ur den W:ska redaktionen. Bland de mycket få ändringarne i psalmer från senare datum må nämnas den välbehöfliga omredigeringen av W. 86:2 (F. 86:2): *Dock nådefull du vände / din blick till vårt elände*.

Med glädje antecknar man att ur F. uteslutits ett 40-tal av de svagaste numren i N. Ps. Gärna skulle man dock här sett att gallringen fått gå ännu hårdare fram. Ett par exempel. Nog är det bra tråkigt att julpsalmsavdelningen skall belastas med de båda i texthänseende så obetydliga *Stilla natt* och *O du saliga* som med nödvändighet måste draga med sig sina triviala melodier. Däremot kan jag icke neka till att bland de uteslutna finnes ett par psalmer som jag verkligen saknar. Den ena är 524: *Johannes såg så klar en syn*, som visat sig vara en särdeles användbar psalm under nattvardsutdelningen på Allhelgonadag, samt 529: *Med pëlarstoder tolv*, vars båda sista strofer utgöra en förträfflig avslutning vid åtskilliga tillfällen, då kyrkans verksamhet beröres. I tvenne fall skulle uteslutandet av refrängen kunnat göra ett par av de allra beklagligaste sångerna i N. Ps. till gan-

ska goda psalmer. Jag tänker först på N. Ps. 654 (F. 602), som efter refrängens strykande kunde sjungas på melodien: *Den blomstertid nu kommer* och väl försvara sin plats. Vidare åsyftar jag N. Ps. 581 (F. 278), till vilken melodien *Till härlighetens land igen* med fördel kunde användas, om blott det motbjudande om-tuggandet: *för mig, för mig, står öppen ock för mig* uteslötes. Efter en dylik operation skulle knappast några invändningar kunna framställas mot dess upptagande i en svensk psalmbok.

Vi övergå till det nya materialet. Här möta åtskilliga nummer ur den evangeliska kristenhetens äldre psalmskatt, som man med glädje hälsar. Som exempel må nämnas: Gerhardt: *Hur skall jag rätt dig hälsa* (F. 40), Spegel: *Min själ, du måste nu glömma* (f. 74); Heermann: *Herzliebster Jesu, was hast du verbochen* (F. 81), vid vilken kommitterade dock begått den ofattbara smaklösheten att ändra Eklunds begynnelserad: *O Jesu käre, vad har du förbrutit till Ack, hjärtans Jesu* etc.; Luther: *I dödens band låg Herren Krist* (F. 113).

Hittills har granskarens uppgift varit angenäm, delvis mycket angenäm. Han har nämligen huvudsakligen fått uppehålla sig vid förtjänsterna hos F., som verkligen äro mycket stora. Men nu börja bristerna att framträda i samma mån vi nalkas de nya bidragen från vår egen tid. Svagheten i F. kommer till synes redan om man granskar dessa bidrag ur textsynpunkt och blir ännu mera iögonenfallande om man vid skärskådandet också anlägger den musikaliska synpunkten, som visserligen i regel vid granskningen av de många psalmboksförslagen skjutits åt sidan men som det oaktat är utomordentligt viktigt och som vid detta förslaget är nödvändigare att anlägga än vid något tidigare. Det ser nästan ut som om kommitterade själva varit medvetna härom och velat på förhand avvärja en kritik i detta hänseende genom den anmärkning som fogats till förteckningen över koralboksmelodier som kunna användas till i förslaget upptagna psalmer vilka icke ingå i 1819 års psalmbok eller i Nya psalmer. Anmärkningen lyder: »Ett flertal av övriga nyupptagna texter äga kända melodier». Så lätt går det dock icke att dölja förslaget svaghet på denna punkt. Härtill återkommer jag senare.

Först må emellertid med tacksamhet erkännas att vi bland bidragen från senare tid möta icke få psalmer som förvisso snart skulle bliva församlingen kära, ja oumbärliga. Varje försök till uppräknig är naturligtvis av utrymmesskäl omöjligt. Blott som prov på sådana av äkta psalmtön genomandade sånger må nämnas Gabrielssons nattvardspsal: *Gud, vår lösta tunga* (F. 212) eller Bergquists pingstpsalm: *Nu stunden är kommen, o saliga fröjd* (F. 139) eller en annan pingstpsalm, nämligen Frostensons: *I pingsten blev Guds Ande sänd* (F. 130), som visserligen kan synas obehörlig med tanke på de många övriga goda pingstpsalmerna men som dock väl försvarar sin plats eller Billings trospsalm: *Nu gläd dig, min ande i Herran* (F. 411).

En stor mängd av F:s nya psalmer från vår egen tid göra däremot ett helt annat intryck. Åtskilliga hava i alla avseenden obetydlighetens stämpel sig påtryckt så kraftigt att man förvånar sig över att kommitterade velat genera deras författare eller författarinnor med att avtrycka dem i ett psalmboksförslag. Kommitterade ha väl ändå icke kunnat föreställa sig att Kyrkomötet skulle vilja medverka till deras bevarande i psalmboken. Här måste några exempel nämnas på det att icke riktigheten av detta kanske till synes hårda påstående må kunna betvivlas av någon som blott gör sig mödan att slå upp de angivna numren i förslaget. Jag börjar med ett par »psalmer» om Guds ord. Den ena är Frostensons *Himmelen stum ej är* (F. 189), den andra Gertrud Björcks *Herre, hur kan väl jag* (F. 190). I religiöst avseende ha de väl intet att säga som icke är sagt långt bättre på ett otal ställen i psalmboken. I poetiskt hänseende synas de mest jämförbara med en del enkla rimmerier som kunde läsas i de s. k. poesialbum som ännu voro i bruk vid seklets begynnelse. Att besjunga Guds mäktiga ord med så svaga mänskliga ord som dessa verkar beklämmande. Såväl religiöst som poetiskt vida högre står då Frostensons lilla på den kända tanken från Didache uppbyggda: *Som spridda sädeskornen* (F. 214). I alla fall måste den dock anses alltför obetydlig för en så förnämlig plats som ett rum i svenska psalmboken. Välment men obetydlig och överflödig är ock Zetterquists *Likt en dröm försvinna* (F. 248). Visst är det sant vad som står där, men allt som är sant kan väl icke tagas in i psalmboken. I Gertrud Björcks *Vem lever det hela, det heliga livet* (F. 280) möta vi den redan förut påtalade raden: *Vem lever det icke till hälften på slarv?* Redan denna rad hade bort vara tillräcklig för att omöjliggöra numrets intagande i ett psalmboksförslag. Därtill kommer emellertid att hela numret präglas av en trevlig gemytlighet som vi hoppas måtte hållas borta från psalmboken. Läs följande rader:

Tar slitet och släpet det mesta av tiden
Nog hunne vi hämta den styrkan och friden — — —

Skall sådant tryckas i en psalmbok hade det förvisso varit välbetänkt att förvisa det längst bort i *En liten Bönbok*, där det kommit mera i skymundan.

Till dessa obetydligheter höra ock ett par bönepsalmer, nämligen Stina Andersson: *Att bedja är ej endast att begära* och Gertrud Björck: *Låtom oss bedja i all vår nöd* (F. 366 och 368). När man läser andra versen i den senare »psalmen»:

Tror du det ingenting tjänar till,
du, hellre än framåt, går runt och står still,

då må det förlåtas en, om man tycker att det både går runt och står still i ens huvud på samma gång.

Göres ytterligare vittnesbörd behov må här nämnas ännu ett par av Frostensons bidrag, nämligen F. 519: *Ej blir en dag den andra lik* och F. 569: *Herre, du har skapat allt*, samt Jeanna Otterdahls *Låt mig leva, låt mig verka* (F. 584).

Beträffande andra av de nya bidragen torde man vara berättigad till det påståendet, att även om de ingalunda ur poetisk synpunkt äro värdelösa, måste de likväl genom sitt genomskinliga jagande efter tidsenlighet och aktualitet anses verka krystade och verklighetsfrämmande i en psalmbok. Hit höra ett flertal psalmer som äro att hänföra till den grupp som Wallin kallar »Psalmer med avseende på särskilda personer, tider och omständigheter». I denna avdelning äro i vår nuvarande psalmbok i synnerhet de psalmer att finna som sällan eller aldrig brukats och man kan svårligen undgå den förnimmelsen att F. här ersatt »dött gods» med om möjligt ändå »dödare». Jag kan till att börja med nämna Frostensons idrottspsalm (F. 586): *Du, o Gud, är livets källa*. Det är en vacker dikt men ungdomar som bedriva idrott och sjunga psalmer komma svårligen att sjunga den. Mot den 5:e strofen må för övrigt den invändningen göras att den tävlande spjutkastaren knappast, när han slungar sitt vapen, har tanke på evigheten. Det enda som i det ögonblicket intresserar honom är nog resultatet i meter och centimeter. — Hit hör Beskows: *En dag har börjat. Livet kallar* (F. 480), en i och för sig vacker dikt som dock knappast kommer att användas, i varje fall icke annat än som »läsepsalm». Såsom sådan hade den möjligen kunnat förtjäna ett rum i *En liten Bönbok*. Något liknande gäller om Bollanders arbetarpsalm: *Tack, Gud, att också jag får gå* (F. 484). De arbetare som sjunga psalmer sjunga säkert hellre om annat än om sot och stål.

En tredje grupp bland de nya bidragen kunna nog rubriceras som både konstnärligt och allmänt religiöst högtstående dikter, vilka dock på grund av sin fullständiga brist på församlingsmässighet verka utomordentligt främmande i sin omgivning. De äro kanske alltför individualistiskt färgade, kanske alltför abstrakta i uttryckssättet, kanske alltför allmänt religiöst hållna. De kunna kanske bereda en eller annan någon hugnad men församlingens egendom kunna de aldrig bli. Någon eller några sådana dikter står väl en psalmbok ut med (jfr W. 481). Men det nya förslaget synes ha varit alltför frikostigt med dem. Som exempel kunna nämnas Beskows påskpsalm: *Döden haver hårt betagit* (F. 114), Linderholms *Var jag går, i skogar, berg och dalar* (F. 117), Thorsells *Stoftets barn, i stoftet fångna* (F. 165), Liedgrens *Mästare, alla söka dig* (F. 295).

Ett rum för sig intager F. 493: *Led, o Fader, led den vilda tiden*. Det enda skäl som talar för denna »psalms» intagande vore väl en — i och för sig förklarlig — önskan att se Tegnérns namn representerat i det lands psalmbok vars störste skald han varit. Nu är det emellertid omöjligt att dölja den omständigheten att

Tegnér ingen psalmdiktare var och att därför ingen väntar att få se hans namn i psalmboken. Kommitterade hade väl knappast kunnat göra hans minne en större otjänst än genom detta välmenande men misslyckade försök att åt honom rädda en plats som han ej kan försvara och som han säkerligen ej själv skulle ha önskat.

En otjänst har kommitterade ock gjort Runeberg genom att i oförändrat skick medtaga hans för övrigt goda, men i 4:e strofen totalt omöjliga aftonpsalm: *Till natt det åter lider* (F. 548). Vem kan utan att sammanfalla i ett stilla leende läsa eller sjunga de raderna:

När mina sinnen alla
i vila sammanfalla — — —.

*

*

*

Psalmboken skall kunna sjungas. Varje psalm bör därför ha melodi — om möjligt en åtminstone någorlunda sångbar och församlingsmässig melodi. Redan W. kräver ett mycket stort antal melodier, som genom tillägget av N. Ps. i oroväckande grad ökats. I detta hänseende måste därför av ett nytt psalmboksförslag krävas försiktighet. Men av de nyupptagna psalmerna i F. kunna ett drygt 50-tal icke sjungas på någon av de redan i W. och N. Ps. förefintliga melodierna. Då härtill kommer att av dessa åtminstone endast i ytterst få fall (jag har konstaterat ett sådant, en noggrann undersökning kunde kanske ytterligare påvisa ett eller två, men knappast flere) två psalmer tillhöra samma meterklass, betyder detta att ett 50-tal nya melodier behöver anskaffas. Redan detta är betänkligt. Men därtill äro åtskilliga av de nya meterklasserna genom själva sin beskaffenhet (långa versrader, blandade rytmer) sådana att de göra anskaffandet av en användbar, församlingsmässig melodi praktiskt taget utsiktslöst. Ännu mera uppseendeväckande blir detta förhållande, då man finner vilka texter det är som kräva de nya melodierna. Utan fara för överdrift torde man nämligen kunna påstå att detta i regel äro de svagaste. Några exempel må belysa detta påstående. Frostensons 19 psalmer kräva 7 nya melodier. Detta måste med hänsyn till halten av hans produktion betecknas såsom fullständigt orimligt. Kan — må man fråga sig — F. 49: *Jesus från Nasaret går här fram* bland våra många förstklassiga adventspsalmer anses intaga ett sådant rum att den är värd en ny melodi? Alltför obetydlig för att få draga med sig en ny melodi är ock F. 261: *Tung och kvalfull vilar hela*. Detsamma gäller F. 569: *Herre, du har skapat allt*. Andra exempel på dylika obetydligheter som skulle kräva nya melodier äro: F. 367: *Vi rådslå fåfängt; men en vilja leder* (Siri Dahlquist), den redan förut nämnda F. 368, de likaledes nämnda F. 493, F. 584. Skall en text som kräver en ny

melodi införs i vår psalmbok, måste den verkligen vara värd mycket. Det torde vara ett jämförelsevis litet fåtal om vilket detta kan sägas. Därtill bör rytmen vara sådan att en melodi som tillfredsställer församlingens berättigade anspråk skall kunna anskaffas. Självfallet borde melodien föreligga, innan en psalm intages i psalmboken. Frågan synes mig så viktig att jag här avtrycker en förteckning på de nya psalmer som kräva nya melodier. En dylik förteckning synes mig långt mera nödvändig och upplysande än den förteckning som meddelas i förslaget på melodier ur W. som passa till de nya psalmer som F. upptager. Dessa nya melodier krävande nummer i F. äro följande:

4	166	254	367	454	562
(26)	187	261	368	463	569
49	189	263	381	480	572
70	190	272	382	481	579
71	(197)	273	383	482	580
(73)	216	277	385	493	583
(74)	217	280	396	494	584
116	222	329	410	551	632
117	(246)	356	414	552	
154	248	366	422	554	

I övrigt må blott rörande melodierna anmärkas att melodien W. 45 kräves för 4 av de nya psalmerna, vilket måste anses såsom en alltför hård belastning. 6 gånger återkommer bland de nya numren den tråkiga meterklassen W. 420, vilket väl nästan får anses vara sex gånger för mycket.

En viktig men vanligen försummad synpunkt på ett psalmboks-förslag är den liturgiska. Psalmboken är dock i första rummet en gudstjänstbok och bör såsom sådan innehålla för högmässan lämpade psalmer i tillräcklig mängd. Det ser ut som om kommitterade icke ägnat denna synpunkt någon nämnvärd uppmärksamhet. Det nya materialet är ju till största delen av olika anledningar otänkbart vid en högmässa, där liturgiska krav uppställas på psalmvalet. En noggrann undersökning skulle kräva en tid som icke stått mig till buds, men jag tror icke att jag misstager mig om jag påstår att den brist på ur *liturgisk* synpunkt lämpliga introitus- och gradualpsalmer för vissa söndagar som W. uppvisar, knappast i större utsträckning blivit av F. avhjälpt.

Slutligen ett par anmärkningar rörande det liturgiska bihanget. Här skall med allra största tacksamhet antecknas att förslaget upptagit den fullständigare texten till Laudamus. Men varför uteluta dess början: *Ära vare Gud i höjden och frid på jorden m. m.*? Därtill kommer att om denna lovsång skall införas borde man ha rätt att få ställa det kravet på dess text att den vore ur *musikalisk* synpunkt tillfredsställande. Detta kan icke sägas om den här införda formen. Denna lovsång besitter ju en mängd underbart sköna melodier, som efter någon liten omgestaltning av

texten skulle utan vidare kunna användas. Det måste då, när det icke gäller en text som är insjungen utan en som skall nyinföras, vara rimligare att något ändra på texten än att behöva misshandla varje melodi ur den gamla sångskatten som skall komma till användning. — Förvånande är ock att *Te deum* (F. 653) icke uppdelats så att växelläsning möjliggjorts.

Det nya psalmboksförslaget är nog någonting helt annat än vad Kyrkomötet tänkte sig, då det första gången efter tillkomsten av Nya Psalmer åter väckte den gamla segslitna psalmboksfrågan till liv. Den uppgift som föreligger det i höst sammanträdande kyrkomötet torde höra till de svåraste som varit något svenskt kyrkomöte förelagt. Att förslaget icke i nuvarande gestalt blir godkänt behöver man knappast vara profet för att förutspå. Att det däremot efter omarbetning och grundlig gallring bör kunna bli en acceptabel psalmbok synes icke osannolikt. En sådan omarbetning på grundval av från myndigheterna inkomna anmärkningar borde väl kommitterade själva få företaga i god tid före kyrkomötet. Att under själva kyrkomötet företaga större ändringar, måste anses absolut förkastligt. Kyrkomötet besitter icke sådana kvalifikationer att det på rak arm kan skaka fram en ny psalmbok.

Knut Peters.

Franskt organistprov.

Förra sommaren skrev en av våra yppersta skriftställare (f. ö. medlem av Svenska akademien) efter ett besök i Paris, som han kallade »orglarnas stad», en längre entusiastisk artikel i en huvudstadstidning över orgelmusiken och organisterna i världsmetropolen. Det är en sida av Paris, så vitt skild som möjligt från den oftast vittnade delen av pariserlivet, den nämligen som skildrar Seinestaden som flårdens, dagdrivarlivets och förförelsekonstens stamort.

Var och en, som sysslat mera ingående med studierna av orgelspelets konst, frågar sig onekligen, hur parisorganisterna överhuvudtaget kunnat nå den i sanning imponerande konstnärliga höjd, som de gjort. Ifrågavarande artikel var nämligen ingalunda överdriven.

När undertecknad någon tid efter det nämnda artikel publicerats genom organisten, professor A. Celliers (min lärare i orgelspel i Paris) bemedling erhöill tillträde till »Concours pour le Prix d'Improvisation et Execution des Amis de l'orgue» fick jag så att säga övervara det gesällprov, som avslutade den mångåriga läroti-